

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

Direcția Juridică

EVOLUȚIA INSTRUMENTELOR DE PLATĂ ȘI PRACTICA ÎN MATERIE A DIRECȚIEI JURIDICE A BĂNCII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

1. Scurt istoric al instrumentelor de plată

Sistemul de plăți a apărut din cele mai vechi timpuri ca un set de reguli, la început sub forma unor practici, apoi a unor reguli scrise emise de conducătorii statelor, mai târziu de bănci, și în final de autorități monetare ca instituții specializate ale statului. Sistemul de plăți este indisolubil legat de monedă, iar evoluția acesteia a determinat apariția și perfecționarea sistemului de plăți ca un cadru organizat al transferurilor monetare în scopul finalizării tranzacțiilor economice.

Diversitatea bunurilor care fac obiectul circulației (bunuri mobile, imobile, corporale sau necorporale) determină o varietate a formelor juridice prin care se realizează circulația.

În perioada în care bunurile se schimbau în natură, tranzacțiile erau cunoscute sub denumirea de **troc**, o formă de schimb reciproc care presupunea coincidența necesităților participanților la schimb. În aceasta epocă nu putem vorbi de o plată care presupune existența monedei, și deci a unor relații pecuniare, ci de tranzacții care se făceau pe baza unor anumite mărfuri, acceptate de comunitate. Abstractizarea noțiunii de marfă intermediară general valabilă a dus la apariția **monedei metalice** (moneda timpurie), care a determinat ca tranzacțiile să se efectueze în acest tip de monedă, întrucât oferea incomparabil mai multe avantaje decât schimbul în natură. Din acest moment, putem vorbi

de plăți în monedă și chiar de apariția unor elemente de sistem de plăți prin practici unanim acceptate, care se refereau la metalele de confecționare și forma monedei.

Creșterea schimburilor comerciale și cantitatea limitată a metalelor prețioase au determinat apariția în Evul Mediu a **monedei de hârtie**, la început sub forma **recipisei de depozit** eliberate de custozii (aurarii, argintarii) care primeau spre păstrare moneda din metal prețios, cu promisiunea eliberării metalului celui care aducea recipisa.

Această hârtie a devenit **moneda-semn** întrucât putea fi transmisă de purtător în schimbul mărfurilor pe care le cumpăra. Cam în aceeași perioadă apar și **băncile comerciale**, care au creat un cadru organizat și mai sigur pentru plata tranzacțiilor. Factorul hotărâtor în generalizarea plăților în noul tip de monedă îl reprezintă însă impunerea de către stat a folosirii monedei-hârtie (moneda fiduciară) pentru stingerea tuturor obligațiilor publice și private, la început în Anglia (1708), Franța (1716) și Prusia (1765) și apoi, treptat, și în celelalte state.

1.1. Evoluția cambiei

În toate tratatele privind studiul *titlurilor comerciale de valoare*, dar în special în cele privind cambia, au fost consacrate numeroase pagini evoluției istorice a acestora, a fazelor succesive prin care au trecut, începând din antichitate, evul-mediu cu rudimentara formă a cambiei *sine literis*, până la titlul perfect pe care necesitățile schimbului comercial l-au creat și pe care legislațiile moderne l-au reglementat printr-o severă și desăvârșită tehnică juridică. Cambia a apărut și ca o necesitate impusă de nevoile existenței unui instrument juridic prin care să se realizeze schimbul respectiv.

Încă din antichitatea greco-romană, operația care reprezintă conținutul cambiei de mai târziu era cunoscută ca fiind remiterea unei sume de bani, de pe o piață pe alta, prin intermediul unui document care atesta vărsământul. Scrisoarea folosită în "*permutație*", în timpul romanilor, nu avea eficacitatea tratei ("*cambium*") din evul mediu, când exigențele economice erau mai accentuate.¹

Cele mai vechi instrumente de plată atestate documentar au fost cambiile despre care există informații că circulau în anii 500-600 în China.

¹ E. Cristoforeanu, "*Tratat de drept cambial, Legea asupra cambiei și biletului la ordin*", vol.I, Curierul Judiciar S.A., București, 1936, p.38

Autori francezi susțin că cei care au inventat cambia sunt comercianții evrei, în perioada anilor 1290.

În schimb, alți autori susțin că există o probabilitate mai mare ca apariția cambiei să fi avut loc în Italia, în jurul anului 1200. Templierii care se ocupau cu diverse tranzacții internaționale au început să emită cambii pe numele negustorilor, monarhilor sau trezorerierilor statelor feudale.

Ca instrument de plată, întâlnim cambia în secolul al XIII-lea, când bancherii care doreau să remită o sumă de bani nu mai încheiau un contract (înscris numit *cambium per litteras*) cu clientul lor, ci aceștia dădeau ordin unui corespondent, printr-o scrisoare prin care îi indicau acestuia să plătească la prezentarea scrisorii suma de bani menționată, fie persoanei arătate, fie reprezentantului acestei persoane (*tracta remisa*).

De asemenea, există informații că în anul 1307, cambia era deja cunoscută și utilizată în Anglia, din moment ce, în acel an, regele Eduard I a ordonat colectarea unei anumite sume de bani pentru Papă și suma a fost remisă către acesta nu prin intermediul monezilor, ci prin efectuarea unui schimb.

La începutul secolului al XVII-lea, la Amsterdam se practicau recipisele de depozit bancar cu funcție similară cecului, iar în a doua parte a aceluiași secol, la Hamburg apare biletul de bancă exprimat într-o monedă de cont convențională (*mark banco*), după unele opinii strămoșul cel mai îndepărtat al monedei euro de astăzi.

Primul act legislativ, care reglementează în mod complet și general cambia (*“lettre de change”*) este reprezentat de *“Ordonnance du commerce” din 1673 (a lui Colbert)*. Dispozițiile acestei legi au fost preluate ulterior în Codul comercial francez din 1807 (*“Code Savary”*) și au fost aplicate cu anumite modificări până în 1922.²

1.2. Unificarea dreptului cambial. Legea uniformă de la Geneva.

Odată cu intensificarea activităților comerciale internaționale s-a simțit nevoia unei reglementări uniforme a cambiei și a cecului. Calendaristic, a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, se remarcă printr-o serie de proiecte de unificare pregătite sub auspiciile unor organisme private, concretizate în apariția unor lucrări. Între acestea: lucrările Institutului de Drept Internațional Privat; ale *“International Law Association”* (care a adoptat și *“Regulile de la Bremen”* și care au fost modificate apoi la

² E. Cristoforeanu, op. cit., vol.I, Curierul Judiciar S.A., București, 1936, p.40

Anvers în 1877), ale Conferințelor privind unificarea dreptului cambial de la Haga. Aceste dezbateri au fost adeseori tensionate, precum în cazul discuțiilor purtate între participanți și delegația Angliei, care a refuzat să adopte Legea uniformă ca lege națională și au fost finalizate cu adoptarea unui text al unei convenții internaționale pentru unificarea dreptului cu privire la cambie și biletul la ordin și a unui regulament uniform.

Declanșarea războiului în 1914 a întrerupt orice demers privind unificarea normelor de drept cambial, acesta fiind reluat la inițiativa Societății Națiunilor, iar mai târziu în 1925, la propunerea Camerei de Comerț Internațional care a și elaborat două proiecte de legi, unul pentru cambie și celălalt pentru cec.

Deși s-a dorit elaborarea unui act cu aplicabilitate universală, (chiar și fosta Uniune Sovietică aderând la Convenția de la Geneva în anul 1936), datorită conservatorismului anglo – american, această lege nu a fost adoptată de aceste state care au rămas în continuare guvernate de legile lor naționale (*Bills of Exchange Act*, și *Negotiable Instrument Law*).

Adeziunea Statelor Unite ale Americii în 1963 la Institutul de drept uniform (**UNIDROIT**), a fost urmată de contribuția lor activă la Conferința de drept internațional privat de la Haga.³

În cadrul eforturilor de unificare internațională a dreptului cambial, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a creat un organism (**Comisia Națiunilor Unite pentru Drept Comercial Internațional - CNUDCI**, în 1968), care să concilieze sistemul de drept cambial, așa-zis continental, creat prin Convențiile de la Geneva, 1930, 1931 și cel al „common law-ului” creat de *Bills of Exchange Act, 1882 și Uniform Commercial Code*. După 20 de ani, **CNUDCI**, cu participarea activă anglo-americană, a elaborat noile reguli uniforme inspirate de soluțiile adoptate în dreptul cambial de Uniform Commercial Code din Statele Unite. Adoptarea Convenției Națiunilor Unite privind cambia și biletul la ordin în 1988, nu are ca scop înlocuirea reglementărilor naționale în materie de cambie și bilet la ordin, ci reprezintă pentru operațiile internaționale, un ansamblu de reguli a căror utilizare este facultativă, fundamentate pe principii care tind să uniformizeze materia dreptului cambial.⁴

³ A se vedea , Manuela Niță, op. cit, p.59

⁴ Silvia Lucia Cristea, *Cambia în dreptul comparat*, ed. Lumina Lex, București, 2001, p.23.

1.3. Locul cambiei și biletului la ordin în legislația română

În România, plățile fără numerar apar la începutul secolului al XVIII-lea și primele atestări documentare vorbesc despre casele de negoț de la București la 1700, Brașov și Sibiu la 1750, unde circulau prin gir (*zalog*) înscrisuri sub denumirea de poliță. Aceste polițe se decontau (*“răfuiau”* între ele) pentru stingerea obligațiilor dintre părți. Despre celelalte instrumente de plată (cec, virament), documentele fac mențiuni de abia la începutul secolului al XIX-lea.

Prima lege care și-a propus să introducă câteva dispoziții referitoare la cambie, a fost, în Muntenia, *Codul Caragea*. Analizând conținutul acestuia, vom vedea că prevederile din partea a III-a, cap.IX: *Pentru polițe*, paragraf 1 și paragraf 6, cap II: *Cărțile*, paragrafele 6-32, ofereau reglementări sumare dar suficiente pentru acea vreme, în materia „*polițelor*”.

Ulterior, dispozițiile *Codului Caragea* cu privire la polițe, au fost înlocuite prin *Regulamentul Organic*, care introduce la art. 306, reforme importante, în sensul că desemnează un judecător comercial cu competențele să judece: *“toate îndatoririle ce se nasc din poliță”*. La art.308 se prevedea că orice bilet la ordin andosat de un comerciant ia caracterul unui act comercial, chiar dacă suma cuprinsă în interiorul lui ar rezulta dintr-o afacere civilă și, prin urmare, competența de judecată aparținea instanțelor comerciale.

În Moldova, unde se aplica *Codul Calimach*, regăsim puține referințe cu privire la cambie sau *“vecsele”*, doar atunci când este tratată materia falimentului. Însă, găsim o serie de indicații cu privire la cambii în *“instrucțiunile”* alăturate acestui cod. De exemplu, întâlnim aici pentru prima dată o definiție a cambiei precum și o clasificare a acesteia: *“Cambia e un înscris prin care dăătorul ei, se îndatorează a plăti o sumă de bani, ori însuși sau a mijloci ca după ordinul său să o plătească altul”* și *“ Dacă cambia glăsuiește pe numele dăătorului ei se numește seacă; iar de va fi scrisă pe o a treia persoană care se află pe locul unde s-a tras cambia, atunci se numește neformală, cambie străină, care în limbaj negustoresc se numește trată de piață”*.

Prin înființarea Băncii Naționale a României în anul 1880, a fost reglementată circulația monetară și s-a impus semnul monetar al țării.

În 1919 era înființată *“Casa de Compensațiuni din București”* ca o asociație de bănci și bancheri, care a stat la baza organizării decontării între bănci pe sold.

Înainte de adoptarea reglementărilor privind cambia și biletul la ordin, în perioada premergătoare datei de 1 Decembrie 1918, au existat mai multe încercări de elaborare a

unui regim juridic comun și a unei legislații uniforme cu privire la titlurile de valoare ce se aflau în circulație în diferite regiuni ale României, precum proiectele Ministerului de Justiție și cele ale Consiliului Legislativ, care însă nu au fost votate de Parlament.⁵

Inițial, Consiliul Legislativ însărcinat cu elaborarea proiectului de lege pentru unificarea națională a normelor de drept cambial, a tradus textul Legii Uniforme de la Geneva din 1930, considerând că este firesc să procedeze astfel.

Guvernul de la acea vreme a respins acest proiect de lege, având în vedere specificul activității comerciale românești (Codul comercial românesc din 1887, inspirat după cel italian) și faptul că țara noastră nu ratificase nici una dintre cele trei Convenții de la Geneva din 1930. De aceea, textele prea fidele ale acestora nu erau oportune, iar proiectul a fost întors la Consiliul Legislativ pentru completări. După completare, proiectul a devenit Legea nr.58 privind cambia și biletul la ordin, (adoptată de Parlament și publicată în Monitorul Oficial nr.100 la 1 mai 1934) care împlinește acest deziderat, fără ca aceasta să contribuie la opera de unificare internațională.

Legiuitorul român a dezbătut problemele care se pot naște în legătură cu cecul într-o lege separată, adoptând Legea nr. 59/1934 privind cecul.

Legile asupra cambiei și cecului sunt inspirate în cea mai mare parte din Legea italiană din 14 decembrie 1933, chiar cu traducerea eronată a unora dintre dispozițiile acesteia, dar având ca și aceasta multe dispoziții identice cu cele ale Convenției de la Geneva.

Cu toate criticile aduse legilor privind instrumentele de plată, superioare din punct de vedere al conținutului dispozițiilor cuprinse la art.270 - 349 din Codul Comercial din 1887, (modificat ulterior în 1900), s-a considerat în mod justificat, având în vedere specificul titlurilor de plată, că acestea necesită o reglementare aparte. Pe cale de consecință, adoptarea ulterioară a Codul comercial de inspirație germană (1938), sub denumirea de „*Codul Comercial Carol al II – lea*”, nu a mai cuprins cambia în enumerarea faptelor de comerț.

Legea cambială a operat fără modificări pe toată perioada economiei planificate, fiind folosită în special în relațiile comerciale externe. În perioada economiei planificate, decontările se făceau în cea mai mare parte pe baza instrumentelor de credit (dispoziția de plată). Instrumentele de debit (cecul) erau folosite numai în anumite domenii, în altele s-a renunțat la utilizarea lor. Băncile, proprietate de stat, au dobândit drepturi importante de

⁵ Silvia Lucia Cristea, *Cambia în dreptul comparat*, Editura Lumina Lex, București, 2001, p.17

control al plăților (controlul prin leu), având drept de refuz chiar dacă beneficiarul nu solicita acest lucru.

În 1990, sistemul bancar se reorganizează pe două nivele, banca centrală și băncile comerciale, și un nou sistem de decontare și compensare se pune în aplicare în 1995. Totodată, se creează sistemul național de plăți interbancare în care Banca Națională a României are un rol semnificativ.

Prima modificare procedurală a legislației cambiale s-a realizat prin Ordonanța Guvernului nr.11/1993, aprobată cu modificări prin Legea nr.83/1994.

Prin Ordonanța Guvernului nr.13/1995, sunt stabilite căile de înlăturare a blocajelor financiare prin emiterea de cambii în favoarea creditorilor pentru datoriile contractate de către aceștia în activitatea lor comercială.

Circulara nr. 24/1995 a Băncii Naționale a României a înlocuit cecul cu numerar prevăzut în Norma Băncii Naționale a României nr. 31/1993 cu cecul simplu reglementat în Legea nr. 59/1934.

Din nou, legea nu ne oferă o definiție a cecului, dar elementele, trăsăturile și caracterele acestui titlu de credit, existente în lege, au ajutat doctrinarii⁶ să alcătuiască următoarea definiție: cecul este un înscris prin care o persoană, numită trăgător, dă ordin unei bănci la care are un disponibil bănesc, numita tras, să plătească, la prezentarea titlului, o sumă de bani altei persoane numită beneficiar.

Prin Regulamentul nr.3 din 2005 privind debitarea directă executată prin casa de compensare automată, Banca Națională a României a reglementat mijlocul de plată cunoscut sub denumirea de „direct debit”, instrument utilizat în vederea simplificării plăților recurente, cum ar fi facturile pentru utilități, primele de asigurare, etc.⁷ Această preocupare a băncii centrale nu este nouă, deoarece încă din 1994 fusese elaborat Regulamentul nr.4 ce privea fundamentarea și urmărirea îndeplinirii de către instituția de credit autorizată (banca plătitorului) a mandatului expres și limitat primit de la clientul plătitor pentru a executa ordine de plată în favoarea unui terț beneficiar.⁸

⁶ S.D. Cârpenaru, T.R Popescu, O. Căpatana, B. Ștefănescu.

⁷ Debitele directe sunt la scară largă în Germania și Olanda- în acest sens Mariana Diaconescu, Bănci-Sisteme de plăți – Riscuri, Ed. Economică, 1999, p.19.

⁸ În acest sens, Ilie Mihai, *Operațiuni de încasări și plăți, instrumente, modalități și tehnici*, Ed. Fundației România de Măine, București, 2004, p.49.

În anul 2008, Legea nr.58/1934 a suferit modificări și completări prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr.39/2008, modificări care privesc în principal modalitățile de procesare prin mijloace electronice a cambiei și biletului la ordin. De asemenea, Legea nr.59/1934 a fost modificată și completată de Ordonanța de Urgență a Guvernului nr.38/2008 având același obiectiv, dar cu privire la cec.

În temeiul art. 22 din Legea 312/2004 privind Statutul Bancii Naționale a României, și în temeiul art. II din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr.39/2008, respectiv Ordonanța de Urgență a Guvernului nr.38/2008, banca centrală a emis:

-Normele cadru nr.7/2008 pentru modificarea și completarea Normelor cadru nr.6/1994 privind comerțul făcut de societățile bancare și celelalte societăți de credit, cu cambii și bilete la ordin, pe baza Legii nr.58/1934 asupra cambiei și biletului la ordin, cu modificările ulterioare.

-Norma nr.6/2008 pentru modificarea și completarea Normelor cadru nr.7/1994, privind comerțul făcut de societățile bancare și celelalte societăți de credit, cu cecuri pe baza Legii nr.59/1934 asupra cecului, cu modificările ulterioare.

Progresul rapid în domeniile informaticii și a comunicațiilor din ultimele decenii ale secolului trecut a condus la apariția monedei electronice și a plăților electronice care au “comprimat” distanțele și au redus timpul de decontare până la suprapunerea momentului tranzacției cu cel al plății, iar prin extinderea noțiunii de „instrumente de plată” asupra instrumentelor tradiționale și a celor electronice, dematerializate, care nu îndeplinesc în totalitate condițiile unui instrument de plată, dar prin intermediul cărora se efectuează plata, s-a materializat în legislația noastră prin Ordonanța a Guvernului de Urgență nr.113 din 12 octombrie 2009 privind serviciile de plată care transpune Directiva 2007/64/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind serviciile de plată în cadrul pieței interne.

2. Proiectul SEPA și rolul Băncii Naționale a României în actuala configurație a acestuia – realități și perspective

Obiectivul statuat expres pentru băncile centrale ale statelor-membre ale Uniunii Europene se referă la promovarea și monitorizarea bunei funcționări a sistemelor de plăți, în vederea asigurării stabilității financiare. De-a lungul timpului, riscurile în ceea ce privește

instrumentele de plată ca : e-money, cardurile, debitul direct, transfer credit, nu au fost considerate de interes sistemic. Cu toate acestea, siguranța și eficacitatea instrumentelor de credit sunt importante atât pentru menținerea încrederii în monedă cât și pentru promovarea unei economii competitive. Buna funcționare a instrumentelor de plată înlesnește activitățile comerciale, și, pe cale de consecință, nivelul de trai.

Analizele de risc efectuate în cadrul *Eurosistem*-ului (referitoare la schemele de carduri, debitul direct și transfer credit), au evidențiat că natura riscurilor poate fi juridică, operațională și financiară. Ca atare, instrumentele de plată ar trebui protejate împotriva tuturor acelor riscuri care ar putea avea un impact semnificativ asupra încrederii utilizatorilor în acestea.

În actuala arhitectură europeană, SEPA reprezintă într-o primă accepțiune, un spațiu geografic în care consumatorii, agenții economici, administrațiile publice și alți participanți la activitatea economică vor putea efectua și primi plăți transfrontaliere în monedă euro, în aceleași condiții și cu aceleași drepturi și obligații, indiferent de locul în care se află. Cu alte cuvinte, SEPA va transforma actualele piețe naționale, fragmentate, într-o piață unică a plăților, în care participanții vor putea efectua plăți utilizând un set de instrumente standardizate. Aceasta va acoperi statele-membre ale Uniunii Europene, la care se adaugă cele 4 state-membre ale Asociației Europene a Liberului Schimb (Islanda, Norvegia, Lichtenstein și Elveția). Dintr-o altă perspectivă, SEPA nu reprezintă doar o inițiativă de reorganizare majoră a sectorului serviciilor de plată din cadrul Uniunii Europene, ci și un proiect politic, legat de introducerea euro ca monedă unică pentru aproximativ 500 de milioane de europeni. Fundamentele atât juridice cât și economice ale acestui proiect se regăsesc în obiectivul stabilit prin Agenda Lisabona în martie 2000, și anume ca Uniunea Europeană să devină « *cea mai competitivă și dinamică economie bazată pe cunoaștere din lume, capabilă a susține creșterea economică* ».

De altfel, în Declarația comună a Băncii Centrale Europene și a Comisiei Europene din mai 2006, SEPA este văzută de Eurosistem ca o piață integrată pentru servicii de plată, în care nu se fac diferențe între plățile transfrontaliere și cele naționale, sub condiția înlăturării tuturor barierelor tehnice, legale și comerciale existente între actualele piețe naționale de plăți. Ca urmare, la nivel european s-a constituit Consiliul European al Plăților, cu atribuții de decizie și coordonare în domeniul plăților. Compus din 65 bănci și 3 asociații europene din sectorul creditării, la care se adaugă Asociația Bancară a Zonei Euro și reprezentanți ai

statelor-membre din afara zonei euro, Consiliul European al Plăților poate avea inițiativă de reglementare în materie. Din punct de vedere juridic, strategia de eliminare a barierelor din piața internă s-a concretizat prin emiterea a două acte de importanță majoră, unul cu aplicabilitate directă –este vorba despre *Regulamentul CE 2560/2001 privind plățile transfrontaliere în euro*, iar celălalt, cu obligație de transpunere în dreptul național– și anume *Directiva 2007/64/CE privind serviciile de plată în cadrul pieței interne*.

Este de notat rolul decisiv jucat de băncile centrale naționale în implementarea cu succes a proiectului SEPA, în calitatea lor de autorități de reglementare și monitorizare a sistemelor de plăți și colaborarea cu autoritățile statului, pentru susținerea și promovarea inițiativelor adecvate implementării proiectului la nivel național.

Astfel, Banca Națională a României, ca membră a Sistemului European al Băncilor Centrale, a adoptat în acest sens o poziție similară celei prezentată în cadrul Eurosistemului, România fiind reprezentată la Consiliul European al Plăților în toate grupurile de lucru SEPA, prin membri ai comunității bancare și a contribuit totodată la demararea procesului de elaborare, de către comunitatea bancară, a *Planului Național de Implementare și Migrare SEPA*, asigurându-se că în elaborarea acestuia s-a ținut seama de recomandările formulate de Banca Centrală Europeană și având un rol activ în diseminarea de materiale informative la nivel național. În implementarea proiectului la nivel național, banca centrală este reprezentată la nivelul Comitetului Național SEPA, în calitate de observator, oferind consultanță și monitorizând evoluția proiectului.

Întrebarea însă rămâne: se poate vorbi despre un cadru juridic european privind mijloacele de plată?

Diversele faze de consultare inițiate de Comisia Europeană până în prezent au demonstrat existența consensului în privința necesității unei armonizări, precum și referitor la simplificarea normelor existente vizând mijloacele de plată, dar și faptul că alegerea modalităților concrete de a pune în practică acest deziderat naște dezbateri controversate, atât în rândurile juriștilor cât și al economiștilor. Totuși, eforturi importante au fost întreprinse și de instituțiile de credit, chiar dacă impactul acestora pe piața plăților în zona euro s-a dovedit a fi, cel puțin până în momentul de față, limitat. Programul definit de Consiliul European al Plăților, în vederea realizării unui spațiu unic de plăți în euro a presupus importante modificări de natura organizării serviciilor de plăți în Uniunea Europeană, creând, de pildă, noul serviciu european pentru viramentul bancar în euro.

Dispozițiile noului cadru juridic ar trebui să se aplice ansamblului de instrumente de plată cu vocație europeană, și anume: viramentul bancar, debitul direct, cardul sau plățile efectuate prin alte dispozitive electronice. Cecurile, denumite și instrumente non-SEPA, nu vor mai intra în sfera de aplicare a noului cadru juridic, nemaiputând fi utilizate la nivel transfrontalier în cadrul zonei euro.

Prin elaborarea acestui nou cadru juridic european s-a urmărit eficiența și siguranța serviciilor de plată, reglementarea condițiilor de acces la piața plăților și protecția utilizatorilor. În ceea ce privește eficiența și siguranța serviciilor de plată, acestea vizează aspecte precum irevocabilitatea ordinelor de plată sau termenele executării acestora.

Din punct de vedere juridic, armonizarea normelor aplicabile mijloacelor de plată s-a realizat efectiv prin apariția *Directivei 2007/64/CE privind serviciile de plată în cadrul pieței interne*, aceasta constituind o etapă importantă în concretizarea proiectului SEPA. Astfel, informațiile furnizate utilizatorilor, modalitățile de contestare a plăților, precum și responsabilitățile asociate acestora vor fi similare de la o țară la alta, ceea ce ar trebui să contribuie la evitarea conflictelor de legi, de natură să prejudicieze siguranța juridică a plăților. Importanța transpunerii rapide a textului Directivei în dreptul național, în scopul respectării planificării proiectului SEPA a fost subliniat în repetate rânduri. Chiar dacă s-a urmărit ca diferențele între diversele legislații naționale să fie semnificativ reduse, acestea nu au fost suprimate în totalitate. Directiva, estimată a opera o armonizare „maximă”, acordă o anumită flexibilitate statelor în transpunerea sa. Natura acestei flexibilități vizează inclusiv cadrul contractual (cu titlu de exemplu, modalitatea în care se obține consimțământul la o plată sau posibilitățile pe care le au clienții de a revoca acest consimțământ).

De reținut este și faptul că spațiul geografic de aplicare a Directivei și cel al proiectului SEPA nu coincid. În timp ce Directiva se aplică pe teritoriul Uniunii Europene, SEPA acoperă și spațiul geografic al statelor membre ale Asociației Europene a Liberului Schimb. Totodată, SEPA vizează doar tranzacțiile în euro, în timp ce Directiva se aplică în principiu tuturor monedelor Uniunii Europene (și, prin extindere, Spațiului Economic European). Totuși, cele două proiecte au fost îndeaproape coordonate, astfel încât Directiva să răspundă în mod prioritar nevoilor proiectului SEPA.

Realizarea unui drept uniform în materia instrumentelor de plată la nivel global este o construcție de dorit în contextul globalizării tot mai accentuate a economiei pentru facilitarea accesului diverșilor agenți economici pe piețe străine.

3. O trecere în revistă a unor spete solutionate în cadrul Direcției Juridice privind instrumentele de plată

1. Am fost sesizați cu privire la o serie de cereri formulate de reprezentanți ai unor persoane juridice în vederea comunicării informațiilor înscrise pe numele acestora în bazele de date ale Centralei Incidentelor de Plăți, ca centru de intermediere care gestionează informația specifică incidentelor de plăți, atât din punct de vedere bancar (tragerea în descoperit de cont) cât și din punct de vedere social (pierdere/furt/distrugere).

În acest context, reamintim că transmiterea informației la Centrala Incidentelor de Plăți se face pe cale electronică, prin utilizarea Rețelei de Comunicații Interbancare ce leagă centrala Băncii Naționale a României cu centralele tuturor băncilor.

Interesul din punct de vedere practic constă în faptul că, înaintea încheierii unei afaceri cu un partener, o firmă poate consulta, prin intermediul unei bănci, baza de date a Centralei Incidentelor de Plăți, pentru a vedea dacă pe numele potențialului partener sunt înregistrate incidente de plăți cu cekuri, cambii sau bilete la ordin. În funcție de răspunsul primit de la Centrala Incidentelor de Plăți, respectiva firmă este în măsură să aprecieze dacă mai dă curs sau nu colaborării cu acel partener.

Consultarea bazei de date se poate face de către un comerciant, prin intermediul unei bănci, înainte de a primi un cec de la clientul său în schimbul mărfurilor vândute. În acest caz, comerciantul poate afla dacă seria și numărul cecului pe care ar urma să-l primească face parte dintr-un set de instrumente de plată avizate de Banca Națională a României sau dacă nu cumva respectivul cec a fost declarat anterior la Centrala Incidentelor de Plăți ca pierdut/furat/distruș sau retras din circulație.

La emiterea unei cambii, beneficiarul poate consulta baza de date a Centralei Incidentelor de Plăți, pentru a solicita informații privind obligatul cambial principal, respectiv trasul. Beneficiarul poate accepta să acorde un credit comercial trăgătorului, dacă până la data

emiterii cambiei trasul (persoana desemnată în titlu a plăți pentru trăgător) nu a generat incidente la plată cu alte titluri de credit. Aceeași atitudine prevăzătoare o poate avea beneficiarul unui bilet la ordin față de subscriitor sau beneficiarul unui cec față de trăgător.

Informațiile înscrise în Fișierul Național al Persoanelor cu Risc pe numele unei persoane fizice sau juridice, alături de analizele specifice efectuate de bănci, pot contribui la fundamentarea deciziei de acordare a unui credit sau de deschidere de cont curent pentru un nou client. Acest fișier care colectează informațiile privind incidentele de plăți majore (instrumente de plată trase în descoperit de cont, cecuri emise fără autorizarea trasului, cecuri emise cu dată falsă sau cărora le lipsește o mențiune obligatorie, cecuri circulare sau de călătorie emise "la purtător", cecuri emise de către un trăgător aflat în interdicție bancară, cambii scontate fără a exista creanța cedată în momentul cesiunii acesteia). Incidentele înregistrate pe numele unei persoane fizice/juridice nu pot fi șterse din această bază de date, decât în cazul în care se anulează, de către aceeași persoană declarantă care le-a transmis anterior la Centrala Incidentelor de Plăți, din proprie inițiativă sau ca urmare a hotărârii unei instanțe judecătorești.

Astfel, în speța anterior menționată, banca centrală a apreciat că poate da curs solicitărilor formulate, numai după dovedirea de către respectivele persoane a calității de reprezentant al unei societăți comerciale, probată printr-un document eliberat de Oficiul Registrului Comerțului, iar în caz de împuternicire, prin procură notarială sau avocațială.

2. Un petent ne-a solicitat emiterea unui punct de vedere oficial cu privire la interpretarea următoarelor aspecte cuprinse în Norma-cadru nr.6/1994 privind comerțul făcut de instituțiile de credit cu cambii și bilete la ordin, cu modificările și completările ulterioare :

- natura operațiunilor cărora li se aplică dispozițiile normei, respectiv dacă sintagma « *comerțul făcut de societățile bancare.....cu cambii și bilete la ordin* » trebuie interpretată *stricto sensu* (acceptarea la plată a unui bilet la ordin prin debitarea contului trasului în favoarea posesorului) sau *lato sensu* (emiterea unui bilet la ordin, dobândirea sa prin gir, solicitarea acestuia drept garanție).

Răspunsul la această întrebare își are temeiul în dispozițiile punctului 3 din Normă, potrivit cărora « *instituțiile de credit abilitate să desfășoare activitate bancară pe teritoriul României, vor putea face comerț cu cambii și bilete la ordin și vor putea presta servicii*

bancare specifice acestei activități pentru clienții lor ». În opinia Direcției juridice, textul nu distinge între anumite operațiuni, ci conferă instituțiilor de credit posibilitatea de a efectua acte de comerț cu aceste instrumente.

-o altă problemă ridicată se referea la subiecții de drept cărora li se aplică prevederile acestei norme, mai exact dacă aceasta vizează exclusiv instituțiile de credit sau dispozițiile sale sunt aplicabile tuturor subiecților de drept care intră în raporturi cambiale, și în situația în care instrumentul de plată nu urmează a fi prezentat unei instituții de credit.

Potrivit dispozițiilor punctului 1 din Norma amintită, *« prezenta normă se aplică instituțiilor de credit abilitate conform legii să desfășoare activitate bancară în România ».*

-o a treia întrebare se referă la interzicerea exercitării succesive a acțiunii cambiale și a acțiunii cauzale prevăzute la punctul nr.334 al Normei, în sensul de a se preciza dacă, în accepțiunea băncii centrale, prin « acțiunea cambială » trebuie înțeles cadrul procesual născut prin depunerea unei cereri de judecată, în vederea obținerii unei hotărâri judecătorești contra debitorilor cambiali sau « acțiune cambială » trebuie interpretată în sens larg, ca desemnând orice mijloc procedural utilizat în scopul satisfacerii unei creanțe cambiale, inclusiv executarea silită.

Direcția juridică, a opinat în sensul că, astfel cum distinge literatura de specialitate (Stanciu D.Cârpenaru - Drept comercial român), noțiunea de acțiune cambială reprezintă o cerere de chemare în judecată obișnuită, care se exercită în temeiul titlului. În ceea ce privește interzicerea exercitării succesive a acțiunii cambiale și a acțiunii cauzale (adică acțiunea pe care titularul creanței exprimată în formă cambială o poate exercita în legătură cu raportul fundamental, conform regimului care-l guvernează), s-a evidențiat faptul că punctul nr.334 al normei interzice exercitarea succesivă doar în ipoteza în care, prima acțiune introdusă, oricare ar fi aceasta, a fost finalizată cu succes.

3. O instanță s-a adresat Băncii Naționale a României, solicitând punctul de vedere în soluționarea unui dosar în care reclamantul solicită anularea unui incident de plată, invocând excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.47 din Legea 59/1934 asupra cecului, cu modificările și completările ulterioare. În speță, societatea reclamantă, fără a avea calitatea de debitoare, a emis un cec fără dată și fără sumă înscrisă, pentru garantarea unei plăți ce urma a se face printr-un ordin de plată. Argumentarea reclamantei este în sensul că art.47 este neconstituțional întrucât dispune că *« toți care s-au obligat prin cec*

sunt ținuți solidar către posesor », în condițiile în care trăgătorul nu are o datorie către beneficiar, îngrădindu-se astfel accesul liber al persoanei la o activitate economică, la liberă inițiativă și la exercitarea acestora în condițiile legii, drepturi garantate de art.45 din Constituție. Opinia juridică a băncii centrale s-a bazat atât pe considerente de text, cât și pe aprecieri principiale legate de momentul adoptării Legii nr.59/1934, cu modificările și completările ulterioare. Astfel :

-conform art.1 punctul 2 din Legea nr.59/1934, prin emiterea unui astfel de instrument de plată se dispune instituției de credit la care emitentul deține disponibilități bănești, executarea unui « *ordin necondiționat de a plăti o anumită sumă de bani* ». Textul în cauză trebuie coroborat cu art.3 punct 2 din același act normativ, conform căruia « *cecul nu poate fi emis decât dacă trăgătorul are disponibil la tras, disponibil asupra căruia are dreptul de a dispune prin cec, pe baza unei convențiuni exprese sau tacite* ». Ca atare, emiterea unui cec în scopul garantării unei plăți care urmează să se efectueze în baza unui ordin de plată, astfel cum a procedat societatea comercială în cauză denotă necunoașterea legii. Potrivit adagiului latin *nemo censetur ignorare legem*, se prezumă că toată lumea cunoaște legea și nimeni nu poate fi apărat de răspundere invocând necunoașterea prevederilor ei, iar eroarea de drept nu exonerează de răspundere.

Cu privire la motivarea aferentă invocării excepției de neconstituționalitate, s-a menționat că elaborarea Legii nr.59/1934 a vizat transpunerea principiilor stabilite prin Convenția de la Geneva privind Legea uniformă asupra cecului, și, în opinia direcțiilor de specialitate din banca centrală, acestea nu sunt în contradicție cu prevederile constituționale.

4. Într-o altă speță, o entitate ne solicita răspunsuri la o serie de întrebări punctuale. Astfel, în legătură cu termenul de depunere al unei file cec primită de către beneficiar, legea în materie, coroborată cu dispozițiile normelor-cadru de aplicare, prevăd obligația prezentării la plată a cecului în termen de 8 zile de la data emiterii, în cazul în care emitentul se află în aceeași localitate cu beneficiarul și 15 zile atunci când cecul este plătit în altă localitate decât cea în care a fost emis, precizându-se că, în caz de nerespectare a acestor termene, posesorul pierde dreptul de regres împotriva giranților, trăgătorului și a celorlalți obligați.

Ni s-a cerut totodată să menționăm situațiile reglementate de lege, în care emitentul poate refuza la plată o filă de cec. Refuzul la plată poate fi făcut atât de trăgătorul însuși, cât și de tras, iar motivele de refuz sunt enumerate în anexa 3A a Regulamentului Băncii Naționale a

României nr. 1/2001 privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Incidentelor de Plăți, cu modificările și completările ulterioare, după cum urmează :

- cec emis fără autorizarea trasului ;
- interzicerea plății de către trăgător, în cazul prezentării la plată, după expirarea termenului de prezentare ;
- cec refuzat din lipsă totală de disponibil, în cazul prezentării la plată înainte de expirarea termenului de prezentare ;
- cec refuzat din lipsă totală sau parțială de disponibil, în cazul prezentării la plată după expirarea termenului de prezentare ;
- cec refuzat din lipsă parțială de disponibil, în cazul prezentării la plată înainte de expirarea termenului de prezentare ;
- cecul prezintă diferite condiționări privind efectuarea plății ;
- cec emis cu o dată falsă sau căruia îi lipsește o mențiune obligatorie ;
- litigiu cu privire la dreptul de proprietate ;
- cecul aparține unui tiraj de instrumente neavizat de Banca Națională a României ;
- cec circular/cec de călătorie emis la purtător ;
- cecul aparține unui set de instrumente care a fost retras din circulație ;
- cec emis de un trăgător aflat în interdicție bancară ;
- cec declarat pierdut, furat, distrus ;
- falimentul trăgătorului ;
- modificarea sau ștergerea unor mențiuni obligatorii ;
- lipsa de mandat a semnatarului ;
- vicii de completare a mențiunilor de pe cec.

5. Am fost solicitați de către o instituție de credit cu privire la rezolvarea următoarei situații de fapt : imposibilitatea de a raporta la Centrala Incidentelor de Plăți refuzul la plată al unui bilet la ordin al cărui emitent este o persoană fizică nerezidentă. Deși valoarea instrumentului respectiv este exprimată în euro, pe borderoul de încasare este specificată și contravaloarea în lei. În plus, întrucât în aplicația Centralei Incidentelor de Plăți există doar câmp obligatoriu CNP și CUI, dat fiind statutul de nerezident al plătitorului, nu a fost posibilă înscrierea la Centrala Incidentelor de Plăți a acestui incident. Soluționarea primei

părți a speței se realizează prin interpretarea dispozițiilor punctului 260 alineat 2 lit.b) coroborat cu punctul 510 din Norma-cadru nr.6/1994 privind comerțul făcut de societățile bancare și celelalte societăți de credit cu cambii și bilete la ordin, a Legii nr.58/1934 asupra cambiei și biletului la ordin, cu modificările și completările ulterioare. În cazul în care subscriitorul unui bilet la ordin exprimă suma de plată în euro, pentru ca plata să fie realizată în lei este necesar ca subscriitorul să stipuleze expres în cuprinsul biletului la ordin că plata efectivă se va face în lei la cursul zilei. În ceea ce privește a doua problemă semnalată, respectiv lipsa unei rubrici speciale pentru codul de identificare al nerezidenților din Anexa nr.3C (recto) din Regulamentul nr.1/2001 privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Incidentelor de Plăți, cu modificările și completările ulterioare, menționăm că, *de lege ferenda*, este necesară completarea corepunzătoare a acestui act normativ, în acest sens situațiile apărute în practică dovedindu-se extrem de utile autorității de reglementare. Este de menționat că, în prezent există la nivelul băncii centrale, în curs de analiză, un nou proiect de regulament privind organizarea și funcționarea Centralei Incidentelor de Plăți asupra căruia Direcția juridică a formulat o serie de observații și propuneri, și care se va fundamenta inclusiv pe soluții tehnice noi, derivate din modificarea specificațiilor funcționale existente.

6. O instituție de credit ne-a solicitat opinia cu privire la încadrarea unor bilete la ordin emise de către autoritățile publice locale, pentru a individualiza o datorie publică locală către un furnizor, girate ulterior de către furnizor instituției de credit pentru garantarea unui împrumut, cu respectarea art.134 și art. 510 din Norma-cadru nr.6/1994 privind cambia și biletul la ordin, cu modificările și completările ulterioare. Întrebarea instituției de credit este dacă pot fi asimilate categoriei « *garanții exprese, irevocabile și necondiționate ale administrațiilor locale din România* » respectivele bilete la ordin.

Răspunsul Direcției juridice a fost formulat în raport de dispozițiile Regulamentului nr.5/2002 privind clasificarea creditelor și plasamentelor, precum și constituirea, regularizarea și utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit, cu modificările și completările ulterioare și ale Normelor metodologice nr.12/2002 de aplicare a regulamentului anterior menționat. Astfel, garanția se încadrează în categoria «garanții reale», iar încadrarea garanțiilor reale, prin asimilare, în categoria garanțiilor personale (căroră le sunt proprii caracteristicile exprese, irevocabile și necondiționate) nu se justifică.

Instituția de credit în cauză ne-a adresat aceeași întrebare în ceea ce privește încadrarea unor bilete la ordin emise de către societăți comerciale deținute de autorități publice locale și avalizate de acestea din urmă, pentru a individualiza o datorie pe care societatea comercială o are către un furnizor, bilete de ordin girate ulterior de furnizor instituției de credit, pentru garantarea unui împrumut bancar. În opinia direcției noastre, biletele la ordin în cauză pot fi luate în considerare, în vederea diminuării expunerii față de entitatea de risc, într-o dublă calitate :

-ca garanții reale, în acest caz bunurile puse în garanție fiind reprezentate de drepturile de creanță asupra societăților comerciale ;

-ca garanții persoanele exprese, irevocabile și necondiționate, emise de către autorități publice locale, prin avalizarea biletelor la ordin.

7. În vederea soluționării unui dosar de cercetare penală, Banca Națională a României a fost sesizată cu următoarele întrebări:

-dacă unul din documentele de plată aferent dosarului este un document valid, care deține toate elementele de formă și de fond ale băncii emitente;

-dacă documentul în cauză a fost emis de instituția de credit indicată în cuprinsul acestuia;

-dacă documentul este real sau fals;

-dacă există relații de corespondență între instituțiile de credit din România și instituția de credit presupusă a fi emis documentul în discuție.

Cu privire la cele arătate, banca centrală și-a declinat competența în ceea ce privește emiterea de opinii privind validitatea instrumentelor de plată, precum și cu privire la celelalte aspecte indicate în speță.

Este de menționat faptul că Banca Națională a României poate da curs unei cereri de transmitere de informații de natura celor pe care aceasta le obține în cadrul exercitării atribuțiilor sale statutare, exclusiv și limitativ în condițiile art.52 din Legea nr.312/2004 privind Statutul Băncii Naționale a României, potrivit căruia furnizarea de informații de natura celor prevăzute va putea fi făcută sub semnătura guvernatorului Băncii Naționale a României sau a persoanelor împuternicite în acest sens, astfel:

- a) în cadrul unor proceduri judiciare, la cererea scrisă a organelor judiciare abilitate sau, după caz, a organelor de cercetare penală, cu autorizarea procurorului;
- b) în cadrul negocierii sau al derulării unor acorduri internaționale la care România sau Banca Națională a României este parte;
- c) în cadrul acordurilor de cooperare cu alte autorități sau din inițiativa Băncii Naționale a României, în scopul asigurării îndeplinirii atribuțiilor specifice de supraveghere și control asupra respectării prevederilor legale;
- d) în cursul procedurilor civile sau comerciale legate de declanșarea falimentului unei instituții de credit sau a lichidării acesteia, ca urmare a retragerii autorizației de funcționare, cu excepția informațiilor care se referă la terții implicați în acțiuni de redresare a instituției de credit respective.

4. Probleme de natură contencioasă apărute în practica Direcției Juridice din Banca Națională a României în legătură cu aplicarea Regulamentului nr.1/2001 privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Incidentelor de Plăți

Cele mai frecvente probleme ivite în practică în legătură cu modul de aplicare de către instanțele de judecată a prevederilor legale în cadrul litigiilor având ca obiect cererile formulate pentru anularea/radierea incidentelor de plată se referă la:

- unele soluții greșite cu privire la respingerea excepției lipsei calității procesuale pasive a Băncii Naționale a României;
- soluționarea greșită în unele spețe a cererii de radiere a înscrierilor privind incidente de plată cu cecuri;
- soluții controversate privind radierea unui incident de plată pe calea Ordonanței Președințiale care, în opinia noastră, este **INADMISIBILĂ**.

- **Lipsa calității procesuale pasive a Băncii Naționale a României în litigiile având ca obiect incidente de plată**

Majoritatea instanțelor sesizate s-au pronunțat în sensul admiterii excepției lipsei calității procesuale pasive a Băncii Naționale a României în astfel de litigii.

În justificarea chemării noastre în judecată, reclamantii au susținut în unele litigii că avem calitate procesuală pasivă, deoarece Centrala Incidentelor de Plăți funcționează la Banca Națională a României, iar în alte spețe, deși au recunoscut că nu avem calitate procesuală pasivă în proces, au susținut că trebuie să fim menținuți în litigiu, pentru ca hotărârea să ne fie opozabilă.

➤ **Susținerile Băncii Naționale a României în astfel de litigii**

Incidentul de plată, odată înscris, nu poate fi anulat decât la cererea băncii declarante sau în baza unei hotărâri judecătorești, în conformitate cu prevederile **art.36(2)** din **Regulamentul Băncii Naționale a României nr.1/2001** privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Incidentelor de Plăți care dispune:

“CIP nu poate anula sau modifica din proprie inițiativă informațiile privind incidentele de plăți, o dată primite de la persoanele declarante - bănci.

(2) Anularea informațiilor privind incidentele de plăți înregistrate în Fișierul Național al Incidentelor de Plată și în Fișierul Național al Persoanelor cu Risc se poate face numai de persoanele declarante, din proprie inițiativă sau la solicitarea instanțelor judecătorești, în baza unei cereri de anulare, conform formularului prezentat în anexa nr. 8A, 8B sau 8C, după caz, transmisă la CIP în aceeași zi bancară”.

Totodată, în conformitate cu prevederile **art.4** al **Regulamentului, Banca Națională a României** nu răspunde pentru **veridicitatea** și integritatea **informației** primite, răspunderea revenind persoanei declarante.

“CIP este abilitată să primească declarații de incidente de plăți numai de la persoane declarante care răspund pentru veridicitatea și integritatea informației transmise la CIP.”

Art. 13 alin. 1 din același act normativ prevede că *„În cazul în care o persoană declarantă - bancă, în calitate de bancă trasă, a trasului sau a subscriitorului, a decis refuzul la plată al cecului, cambiei sau biletului la ordin, aceasta are obligația ca cel târziu în ziua refuzului să transmită la CIP o cerere de înscriere a refuzului bancar, conform formularului prezentat în anexa nr. 3A, 3B sau 3C, după caz.”*

Ca atare, înscrierea unui incident de plată în Centrala Incidentelor de Plată se face de către banca aflată în raporturi juridice cu clienții, care răspunde pentru veridicitatea și integritatea informației transmise la CIP.

Banca Națională a României nu face parte din categoria *persoanelor declarante*, astfel cum sunt definite la litera h) din art. 2, ci din categoria *utilizatorilor* definiți la litera j) din același articol.

Nu se poate susține ideea că legiuitorul a avut în intenție să includă și Banca Națională a României în categoria *persoanelor juridice române* de la litera h), întrucât ori de câte ori legiuitorul s-a referit la Banca Națională a României a făcut-o în mod expres, așa cum rezultă la litera j) a art. 2, de exemplu.

Mai mult, Banca Națională a României nu se află în raporturi juridice cu persoana reclamantă, astfel că aceasta nu ar putea pretinde Băncii Naționale a României recunoașterea sau realizarea vreunui drept.

În acest sens s-a pronunțat Înalta Curte de Casație și Justiție-Secția Comercială prin Decizia nr.974/2008 dată în dosar 22886/3/2005: *„Reclamantului îi revine obligația de a face dovada că este îndreptățit să introducă cererea de chemare în judecată împotriva Băncii Naționale a României, iar pe de altă parte, să justifice calitatea procesuală a acestui pârât indicând dreptul și obligația care constituie fundamentul sesizării instanței”*.

Rezultă, astfel, că Banca Națională a României nu poate fi obligată la radierea unui incident de plată din Centrala Incidentelor de Plată, aceasta neavând raporturi juridice cu reclamanta.

În consecință, în raport de obiectul cererii, care este anularea unui incident de plată, calitate procesuală pasivă, în astfel de litigii, are numai banca declarantă.

Arătăm de asemenea, că nici argumentul adeseori invocat, potrivit căruia chemarea băncii centrale în judecată în calitate de pârât s-ar face doar *“pentru opozabilitatea hotărârii”* nu poate fi reținut ca pertinent, atâta timp cât actul normativ aplicabil în speță, Regulamentul

BNR nr.1/2001, prevede expres în cuprinsul art.36 atât persoanele abilitate să anuleze înscrierea incidentului de plată cât și procedura de urmat.

Acest act normativ rezolvă problema opozabilității hotărârii privind anularea unui incident de plată, față de Banca Națională a României, stipulând că banca declarantă este obligată să formuleze o cerere de anulare, transmisă la CIP în aceeași zi bancară.

Sintagma din cuprinsul art.36 a Regulamentului nr.1/2001 *“Anularea informațiilor privind incidentele de plăți înregistrate în Fișierul Național al Incidentelor de Plată și în Fișierul Național al Persoanelor cu Risc se poate face numai de persoanele declarante”* exclude posibilitatea chemării în judecată a Băncii Naționale a României în calitate de pârâtă, în litigiile având ca obiect anularea incidentelor de plată.

Precizăm faptul că, cu mici excepții, **practica judiciară este constantă** în a recunoaște lipsa calității procesuale pasive a Băncii Naționale a României în litigiile având ca obiect radierea incidentelor de plăți.

- **Au existat cazuri în care s-a solicitat anularea/radierea unui incident de plată pe calea unei acțiuni în constatare.**

Astfel, reclamantul a solicitat, prin formularea unei acțiuni în constatare⁹, ca instanța de judecată să constate că lipsa sumei din cont, în condițiile de fapt descrise de aceasta, nu reprezintă un incident de plată.

Întrucât reclamanta are la îndemână o acțiune în realizare (anularea incidentului de plată, în condițiile menționate mai sus), acțiunea în constatare formulată de reclamantă este inadmisibilă, sens în care s-au pronunțat instanțele judecătorești.¹⁰

⁹ *“Partea care are interes poate sa faca cerere pentru constatarea existentei sau inexistentei unui drept. Cererea nu poate fi primita daca partea poate cere realizarea dreptului.”*

¹⁰ *„Acțiunea în constatare este aceea prin care reclamantul urmarește sa obtina, printr-o hotarâre judecatoreasca, constatarea existentei unui drept, fara a tinde ca pârâtul sa fie obligat la executarea vreunei prestatii, ci numai la constatarea de catre instanta a unor situatii sau raporturi juridice, astfel ca, o astfel de hotarâre nu poate deveni titlu executoriu, neputând fi pusa în executare.(Judecătoria Iași, Dosar nr. 25249/245/2008, Sentinta civila nr. 11670/24.11.2009.); “Dacă există posibilitatea realizării dreptului*

- **Au existat cazuri în care instanța de judecată a unit excepția lipsei calității procesuale pasive a Băncii Naționale a României cu fondul cauzei.**

Instanța de judecată nu putea dispune unirea excepției cu fondul, întrucât, potrivit art.137 din Codul de procedură civilă, excepțiile nu vor putea fi reunite cu fondul, decât dacă pentru judecarea lor este nevoie să se administreze dovezi în legătură cu dezlegarea în fond a pricinii.

Excepțiile procesuale se rezolvă înainte de cercetarea fondului pretenției deduse judecării. Numai în cazul în care probele necesare rezolvării excepției sunt comune cu probele necesare rezolvării fondului, instanța poate dispune unirea excepției cu fondul cauzei. Chiar și în ipoteza unor probe comune, unirea excepției cu fondul nu este obligatorie pentru instanță.

- **Un alt aspect interesant în litigiile privind cererile de radiere a incidentelor de plăți îl constituie situația incidentelor de plată cu cecuri.**

În cazul **incidentelor de plată cu file cec**, în cele mai multe situații, **soluțiile** instanțelor judecătorești au fost de respingere a acțiunii pentru următoarele argumente:

De regulă, reclamantii invocă fie plata sumei prevăzută în fila cec prin alt mijloc de plată susținând că cecul a fost emis drept garanție, fie neîndeplinirea de către beneficiarul cecului a obligațiilor contractuale asumate. Aceste argumente nu pot fi reținute ca pertinente deoarece:

Cecul este un instrument de plată la vedere, care trebuie achitat imediat, la prezentare, banca neavând niciun fel de obligații să verifice sau să cunoască înțelegerile contractuale ale clienților săi.

acțiunea în constatare formulată de reclamantă în baza art.111 Cod procedură civilă este inadmisibilă Astfel, pentru constatarea existenței sau inexistenței unui drept în condițiile acestei norme, acțiunea este admisibilă numai în situația în care partea nu are la dispoziție o acțiune în realizarea dreptului”. (Secția de Contencios administrativ a Curții de apel Decizia nr. 503/2009).

În conformitate cu prevederile **art.29 din Legea nr.59/1934 asupra cecului**, astfel cum a fost modificată prin Legea nr.83/1994, « Cecul este plătit la vedere », adică la prezentare. De regulă, reclamantul, în aceste litigii, **recunoaște** că la prezentarea cecului **nu avea disponibil** în cont pentru achitarea sumei prevăzută în fila cec, astfel încât **incidentul de plată s-a produs**, iar sancțiunea aferentă este interdicția de a emite cecuri.

Mai mult chiar, reclamantul arată că a folosit cecul drept garanție, deși acesta este un instrument de plată și nu o formă de garanție.

Concluzia este că incidentul de plată s-a produs, **vina reclamantului** este aceea de a fi încălcat legea cecului emițând un cec fără acoperire, iar sancțiunea aferentă este interzicerea dreptului de a emite cecuri.

- **Radierea incidentelor de plată pe cale de Ordonanță Președințială**

Poziția constantă a Băncii Naționale a României a fost aceea că, radierea incidentelor de plată pe cale de ordonanță președințială este inadmisibilă.

Argumente: condițiile de admisibilitate ale Ordonanței președințiale sunt **urgența, vremelnicia și neprejudicarea fondului**.

Or, radierea (anularea) incidentului de plată este prin chiar natura sa o măsură definitivă, nevremelnică. Radierea nu poate fi temporară ea antamând chiar fondul cauzei.

Odată ce incidentul de plată a fost radiat, există riscul ca reclamantul să emită alte instrumente de plată fără acoperire, lipsind astfel de efecte măsura dispusă, potrivit actului normativ care reglementează obligațiile și sancțiunile aplicabile emitenților de instrumente de plată.

Concluzionăm că, o cerere de radiere a unui incident de plată este o problemă de fond, astfel încât cererea de ordonanță președințială trebuie respinsă în toate cazurile ca fiind inadmisibilă.

*

* *

În încheiere, vă informăm că, în prezent banca centrală a luat inițiativa constituirii unui grup de lucru pentru elaborarea unui singur act normativ privind instrumentele de plată și

adaptarea acestora la nevoile mediului de afaceri din România, urmărindu-se totodată și armonizarea legislația românești cu cea europeană în materie. Din acest grup de lucru sunt invitați să facă parte specialiști din diferite domenii de activitate, respectiv reprezentanți ai Băncii Naționale a României, Ministerului Finanțelor Publice, Ministerului Administrației și Internelor, Ministerului Justiției, Camerei de Comerț și Industrie a României, Consiliului Investitorilor străini, Asociației Marilor Rețele Comerciale din România, Parchetului General de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Asociației Române a Băncilor și ai Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României, care au legătură directă cu instrumentarea, monitorizarea și administrarea instrumentelor de plată, precum și cu sancționarea, după caz, a utilizatorilor acestora.